

ALICJA DYBKOWSKA
JAN ŹARYN
MAŁGORZATA ŹARYN

**ISTORIA POLONIEI
DIN CELE MAI VECHI TIMPURI
PÂNĂ ASTĂZI**

Traducere și note de Constantin Geambașu

Listă de abrevieri	7
AUTORII CĂTRE CITITORI	13
PREFAȚĂ.....	15
DINASTIA PIAST	23
POLONIA ÎN PERIOADA PRIMILOR PIAȘTI	23
POLONIA ÎN PERIOADA FĂRĂMIȚĂRII FEUDALE	45
REGATUL UNIT AL ULTIMILOR DOI PIAȘTI.....	63
CASA DE ANJOU	77
JAGIELLONII.....	83
MONARHIA JAGIELLONĂ ÎN SECOLUL AL XV-LEA	83
POLONIA „SECOLULUI DE AUR”	109
REGII ELECTIVI.....	133
ÎNTRE JAGIELLONI ȘI VASA	133
DINASTIA VASA PE TRONUL POLONEZ.....	141
REVENIREA PIAȘTILOR.....	164
DINASTIA SAXONĂ.....	171
DOMNIA LUI STANISŁAW AUGUST PONIATOWSKI.....	179
POPOR FĂRĂ STAT.....	197
EPOCA NAPOLEONIANĂ.....	197
TERITORIILE REPUBLICII ÎN PERIOADA INSURECȚIILOR NAȚIONALE	205
ÎNTRE ÎNFRÂNGEREA INSURECȚIEI DIN IANUARIE ȘI IZBUCNIREA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL.....	230
PROBLEMA POLONEZĂ ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	251
A DOUA REPUBLICĂ.....	261
PRIMII ANI AI CELEI DE-A DOUA REPUBLICI	261
POLONIA ÎN PERIOADA GUVERNĂRII PARLAMENTARE.....	274
A DOUA REPUBLICĂ ÎN TIMPUL GUVERNĂRII LUI JÓZEF PIŁSUDSKI.....	279
ULTIMII ANI AI CELEI DE-A DOUA REPUBLICI	286
VIAȚA SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ A CELEI DE-A DOUA REPUBLICI.....	295
POLONEZII ÎN AFARA GRANIȚELOR CELEI DE-A DOUA REPUBLICI	300

APROPIEREA RĂZBOIULUI.....	302
POLONIA ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL.....	307
IMPLEMENTAREA ȘI GUVERNELE PUTERII COMUNISTE ÎN POLONIA (1945-1956).....	345
POLONIA SUB DOMINAȚIA URSS.....	345
POLONIA ÎN TIMPUL GUVERNĂRII LUI WŁADYSŁAW GOMUŁKA (1956-1970).....	365
PERIOADA LUI EDWARD GIEREK (1971-1980).....	376
DECLINUL REPUBLICII POPULARE POLONE (1980-1989).....	382
POLONEZII DIN AFARA GRANIȚELOR STATULUI POLONEZ ȘI MINORITĂȚILE NAȚIONALE ÎN REPUBLICA POPULARĂ POLONĂ ÎN ANII 1945-1990.....	389
SPRE CEA DE-A TREIA REPUBLICĂ.....	393
ÎNCEPUTURILE CELEI DE-A TREIA REPUBLICI. CRONICA EVENIMENTELOR ÎN PERIOADA 1991-2001.....	395
ANEXĂ.....	409
Listă ilustrații.....	417
Listă hărți alb-negru.....	421
Listă hărți color.....	422
Index.....	447

DINASTIA PIAST

POLONIA ÎN PERIOADA PRIMILOR PIAȘTI

Europa Occidentală în evul mediu timpuriu. Pe ruinele Imperiului Roman de Apus s-au format treptat statele triburilor germanice. Dintre ele cel mai important a fost, la sfârșitul secolului al VIII-lea și începutul secolului al IX-lea, regatul francilor, sub conducerea lui Carol cel Mare. Această uriașă monarhie care a ocupat o parte considerabilă din Europa Occidentală s-a destrămat însă în curând după moartea întemeietorului ei. Succesorii lui au împărțit statul în anul 843 în trei formațiuni mai mici, din care s-au născut ulterior Franța, Italia și Germania.

În anul 962, regele german Otto I s-a încoronat ca împărat, iar Imperiul German (numit mai târziu Imperiul Roman de Națiune Germană) a devenit cel mai puternic stat din Europa. Împăratul a recurs la tradiția Romei antice și și-a adjudecat dreptul de suzeranitate asupra întregii lumi creștine, încercând să o impună vecinilor săi.

Structura socială complexă a Europei de Vest a fost modelată de sistemul de vasalitate a cărui bază o constituia înțelegerea dintre două persoane: senior și vasal. Seniorul, adică suzeranul, îi promitea vasalului protecție și ajutor material. Îi dădea, de asemenea, în folosință, pământ în arendă. În schimb, vasalul era obligat la serviciul militar la orice apel al suzeranului, îi jura credință și ascultare, iar, la semnul acestuia, îi aducea suzeranului omagiul și depunea jurământul. Vasalii regelui erau principii, conți și episcopii. La rândul lor, aceștia deveneau suzerani, conferind drept de vasalitate cavalerilor care, la rândul lor, aveau și ei vasali.

Popoarele slave. În primele secole ale erei noastre, un mare grup de popoare numit slavi a ocupat teritoriile întinse între Oder și Nipru. Baza organizării sociale la slavi o constituia familia formată din mai multe generații, iar membrii ei trăiau sub conducerea celui mai în vârstă dintre aceștia. El îndeplinea funcții religioase și aducea ofrande zeilor, care întruchipau forțele naturii: Soarele, Pământul-mumă, Focul, Apa. El întreținea de asemenea cultul strămoșilor dispăruți și al vetrei casei, care avea neamul mai mult decât legăturile de rudenie.

Ocupațiile populației și modul de viață a acesteia depindeau în primul rând de condițiile geografice, iar ținuturile, cât vedeai cu ochii, erau acoperite de codri străbătuți de râuri și lacuri, pline de animale sălbatice. La început, oamenii se ocupau cu vânătoarea, pescuitul și apicultura, iar, cu timpul, au început să practice agricultura și să crească animale. Întreținerea gospodăriei cerea efort comun din

partea mai multor familii, astfel încât a fost nevoie să se defrișeze și să se ardă păduri pentru a obține terenuri necesare agriculturii. Mai multe neamuri s-au unit în comunități vecine numite *opole* (mai multe sate la un loc), iar locuitorii lor aveau obligația de a se ajuta reciproc în caz de primejdii sau stihii ale naturii.

Între hotarele acestei comunități care, la nevoie, oferea adăpost populației din zonă, aveau loc întâlniri la care participau toți bărbații liberi cu drept de a lua decizii în problemele comunității. Cei mai înstăriți și mai capabili să ofere un ajutor mai mare vecinilor alcătuiau *starșina* (obștea) și, dintre ei, în timp de război, erau aleși comandanții militari. Ca urmare a deselor lupte între triburi, autoritatea voievodului, numit de-acum înainte principe, s-a consolidat cu timpul și a devenit obligatorie și pe vreme de pace. În felul acesta, formațiunile tribale slave s-au transformat treptat în state.

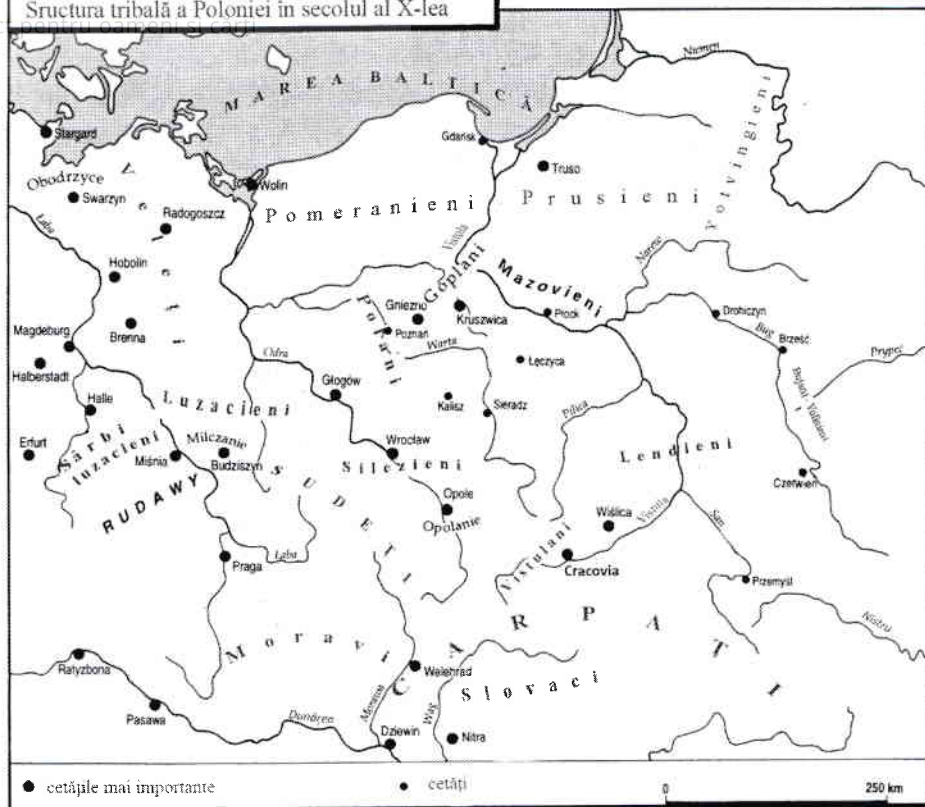
Primele state din Europa central-răsăriteană. În secolul al X-lea s-au format statele ceh și maghiar, sub conducerea unor dinastii autohtone. Dintre cele două formațiuni concentrate în jurul celor mai întinse așezări – Novgorod și Kiev – a apărut statul rus, sub conducerea principilor din neamul Rurik. Întemeietorul acestuia, Rurik, așa cum transmit cronicile, provenea din rândul varegilor scandinavi (normanzi) și s-a îndreptat în fruntea drujinei normande spre Novgorod, unde a fost desemnat conducător.

În cadrul statelor tinere a pătruns treptat creștinismul, înlesnindu-le accesul pe scena internațională și ajutându-le să-și perfecționeze propria organizare statală.

Statul polanilor. Ținuturile poloneze dinaintea de secolul al IX-lea erau locuite de numeroase triburi slave care, deși trăiau în comunități diferite, aveau credințe, obiceiuri și limbă asemănătoare, forme de cultivare a pământului și de desfășurare a comerțului. Toate acestea le-a înlesnit unificarea înfăptuită de conducătorii statului polanilor.

Leagănul polanilor au fost ținuturile din bazinul Wartei, iar centrul lor –, cetatea Gniezno. Denumirea tribului, formată de la cuvântul *pole* (câmpie) dovedește că populația se ocupa de cultivarea pământului. Cel puțin din a doua jumătate a secolului al IX-lea, în această zonă au condus principii din neamul Piaștilor, care au pus bazele dinastiei cu același nume, al cărei întemeietor avea să fie legendarul Piast-plugarul. Așa cum notează cronicarul Gall Anonimul în secolul al XII-lea, fiul lui Piast, Siemowit, declarat conducător, a concentrat sub sceptrul său întreaga Polonie Mare (Wielkopolska). Succesorul lui Siemowit, Lestek, a învins tribul vecin al goplanilor cu reședința la Kruszwica și i-a anexat pe mazovieni și pe lengienii din Sandomierz, împreună cu cetățile Przemysł și Czerwień. La rândul lui, fiul lui Lestek, principele Siemomysł, și-a consolidat puterea asupra ținuturilor dobândite de strămoși și probabil și-a subordonat o parte din Pomerania.

Structura tribală a Poloniei în secolul al X-lea

Statul vistulanilor. În afara granițelor statului polanilor a rămas Polonia Mică (Małopolska), locuită de tribul vistulanilor. Reședința lor era Cracovia, despre a cărei întemeiere cronica *Wielkopolska* pomenește în secolul al XIII-lea următoarele: „Lehiții (...) și-au ales de comun acord starostele sau comandantul de oști (fiindcă, potrivit spiritului polonez, comandantul de oști se numește voievod) pe un bărbat foarte înțelept, pe numele său Krak. (...). Când a devenit învingător, Krak a fost recunoscut de lehiți rege. El a construit o cetate care, de la numele lui, a fost numită Cracovia, iar înainte se chema Wavel. (...). De aceea și colina pe care se situează astăzi cetatea cracoviană se numește Wavel”.

La sfârșitul secolului al IX-lea, ținuturile vistulanilor au fost cucerite de statul vecin, Marea Moravie. Iar, după căderea acestuia, ele au fost înglobate în teritoriul statului ceh. O soartă asemănătoare au avut-o triburile silezienilor, opolanilor și dziadoszanilor.

Statul lui Mieszko. Primul conducător al statului polanilor cunoscut mai bine datorită descrierilor din cronici a fost Mieszko. El a moștenit o țară cu o suprafață de cca 200.000 km², numită încă din perioada aceea Polska, sau, în latină, *Polonia*. Tânăra formațiune statală era amenințată de numeroase primejdii, cu atât

mai mult cu cât locuitorii săi erau păgâni. Din afară îi amenința Imperiul German, care-și adjudeca dreptul de a-i converti pe păgâni. În interior existau încă puternice diferențe între teritoriile tribale cu zeițați proprii și lăcașuri de cult.

Creștinarea Poloniei. Mieszko a înțeles că acceptarea religiei creștine îi va permite să integreze Polonia în rândul statelor europene mai puternice și mai bine organizate. De asemenea, îi va permite să se asigure în fața aspirațiilor de cucerire ale Imperiului German. Principele s-a adresat cehilor vecini, ei fuseseră creștinați mai devreme, și „a cerut în căsătorie o bună creștină, cu numele Dąbrówka, dar ea a refuzat, punând condiția de a renunța la obiceiurile păgâne și de a jura că va deveni creștin. Când el a fost de acord să renunțe la obiceiurile păgâne și să accepte credința creștină, tânăra a venit după el în Polonia (...), dar nu și-a îndeplinit obligațiile de soție decât după ce l-a inițiat cu grijă în obiceiurile creștine și canoanele bisericești, făcându-l să renunțe la păgânism și să vină în sânul Bisericii”.

Creștinarea solemnă a lui Mieszko și a curții sale a avut loc la Gniezno în ziua de Paști, în anul 966. Doi ani mai târziu, călugărul Jordan a înființat la Poznań prima episcopie misionară poloneză, subordonată nemijlocit papei. A început creștinarea treptată a locuitorilor țării sub îndrumarea călugărilor sosiți în Polonia.

Creștinarea a avut pentru statul lui Mieszko o importanță deosebită. A permis Poloniei intrarea în comunitatea statelor creștine și evitarea subordonării față de arhiepiscopia germană, care tocmai fusese înființată la Magdeburg. De asemenea, a deschis drumul spre civilizația și cultura latină pe care clerul o transmitea împreună cu propagarea adevărurilor credinței. Religia și organizarea bisericească unitară au consolidat organizarea statală. Preoții, singurii care cunoșteau latina, limba diplomației, puteau citi și scrie, conduceau cancelaria domnească, controlau vistieria și îndeplineau rolul de soli la curțile străine. Creștinismul a adus cu sine atenuarea obiceiurilor severe proprii păgânilor, satisfăcând mai bine decât religiile păgâne nevoile sufletești ale oamenilor de atunci. Iar datorită liturghiei solemne, stârneau imaginația și respectul față de noua credință.

Lupta pentru consolidarea Poloniei. După ce a luat puterea, Mieszko și-a extins stăpânirea asupra ținutului Lubusko, care aparținea veleților slavi stabiliți între Oder și Elba. Pentru aceste ținuturi a trebuit însă să plătească tribut, *danina*, împăratului, care avea pretenții de suzeranitate asupra teritoriilor locuite de slavii polabi. Ulterior, principele și-a subordonat Pomerania de Vest cu localitățile Szczecin, Kołobrzeg și Volin, iar în bătălia de la Cedyňa (972) a înfrânt oștile margrafului din marca răsăriteană Hodon.

Implicarea lui Mieszko în luptele de la granița de vest a fost folosită de principele Kievului, Vladimir cel Mare. Acesta, așa cum notează cronicarul rus Nestor, „în anul 981 i-a atacat pe leși și le-a luat cetățile Przemysł, Czerwień și altele”. De atunci aceste cetăți au devenit obiect de dispută între statele vecine.

Ca urmare a luptelor cu cehii, la care s-a ajuns după moartea prințesei Dańbrówka, Mieszko a anexat Poloniei Silezia și probabil Polonia Mică. În felul acesta el a unit sub sceptrul său ținuturile care formau o zonă geografică unitară, legată printr-un sistem de rețele hidrografice în bazinul Oderului și al Vistulei.

Configurația teritorială a statului polonez de atunci poate fi reconstituită pe baza documentului *Dagome iudex*. Prin acest act, principele lăsa Polonia în grija Sfântului Petru și a urmașilor săi, adică papilor, în schimb, locuitorii țării trebuiau să plătească papalității un tribut numit „al sfântului Petru”.

Organizarea statului lui Mieszko. Organizarea și bogățiile statului lui Mieszko au stârnit admirația negustorului evreu (sau arab) Ibrahim ibn-Jakub, care, în anii 60 ai secolului al X-lea, străbătea țările slave. „Această țară, scria el, este bogată în cereale și carne, miere și pește. Taxele cerute de principe merg în folosul oamenilor lui: în fiecare lună, fiecăruia îi revine o anumită cantitate. El dispune de trei mii de oșteni împărțiți în detașamente, iar o sută dintre aceștia fac cât zece sute ale altora. El le oferă acestor oameni îmbrăcăminte, cai, arme și tot ce au nevoie. Când unuia dintre ei i se naște un copil, Mieszko îi cere să plătească o taxă chiar din momentul nașterii, iar când copilul ajunge mare, dacă este bărbat, îl căsătorește și-i plătește pentru el darul de nuntă datorat tatălui miresei, iar dacă este femeie, o mărită și îi plătește darul de nuntă”. Tinerii care și-au părăsit familia pentru a se dedica meșteșugului militar alcătuiau o drujină absolut dependentă de principe. Datorită ei, Mieszko avea o autoritate puternică și putea să conducă eficient statul.

Bolesław Chrobry (Bolesław cel Viteaz). Primul fiu al lui Mieszko și al Dańbrówkăi a fost Bolesław, numit ulterior cel Viteaz. În copilărie el a fost ținut zălog la curtea împăratului german, așa că a cunoscut de timpuriu marea politică și arta guvernării statului. După moartea tatălui său, a înlăturat-o pe mama vitregă și pe fiii acesteia, preluând puterea în țara care se întindea de la Marea Baltică până la Carpați.

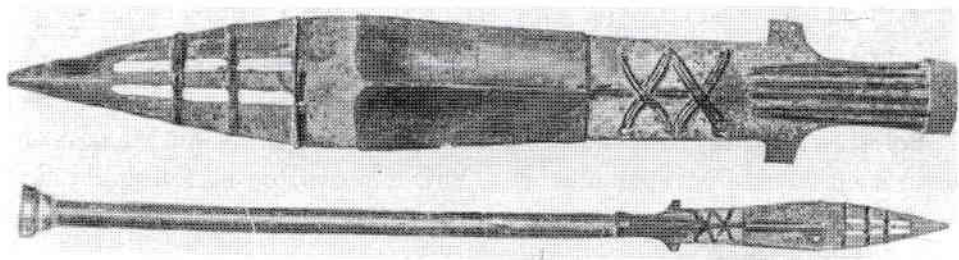
Misiunea episcopului Adalbert în ținuturile Prusiei. Principele l-a invitat în Polonia pe episcopul Adalbert, alungat din Praga, acesta obținând din partea papei consimțământul de a desfășura misiune printre păgâni. La sfatul lui Bolesław, Adalbert, împreună cu fratele său, Gaudentius, s-a dus în ținuturile Prusiei, între Mazovia și Marea Baltică, pentru a propaga credința creștină. Acolo, ucis în timpul unei liturghii, „și-a încheiat misiunea prin sacrificiu, iar, ulterior, trupul lui a fost cumpărat de către Bolesław cu greutatea lui în aur de la prusieni și a fost depus cu tot respectul convenit la Gniezno”.

Moartea episcopului, care era o persoană cunoscută, făcând parte din cercul prietenilor personali ai împăratului german Otto al III-lea, a stârnit un ecou puternic în Europa de vest. La scurt timp papa l-a canonizat. La mormântul misionarului, renumit prin minunile sale, soseau numeroși pelerini, iar cultul larg răspândit mucenicului a ridicat mult prestigiul Bisericii Polone. Ca atare, el l-a

ajutat pe Bolesław în eforturile sale de a înființa o mitropolie proprie, independentă de orașul german Magdeburg.

Congresul de la Gniezno (1000). În anul 1000, la Gniezno a avut loc congresul solemn în legătură cu pelerinajul lui Otto al III-lea la mormântul Sfântului Adalbert. Vizita împăratului în Polonia avea și un caracter politic. El dorea să creeze un imperiu puternic, în a cărui structură, ca parte cu drepturi egale, să intre slavii.

Bolesław i-a impresionat pe străini prin primirea extraordinară. „Ținând seama de gloria, puterea și bogăția sa, împăratul roman a exclamat admirativ: «Pentru coroana regatului meu, ceea ce văd depășește veștile pe care le-am primit» (...). După ce și-a dat jos coroana de pe cap, a pus-o pe capul lui Bolesław în semn de alianță și prietenie și i-a oferit în dar un cui din crucea Domnului, împreună cu lancea Sf. Maurițiu. În schimb, Bolesław i-a dăruit brațul Sfântului Adalbert”, citim în cronica lui Gall. Ridicarea suveranului polonez la demnitatea de „frate” și de aliat al lui Otto i-a indignat pe demnitarii imperiului, după cum notează martorul ocular al evenimentelor, cronicarul german Thietmar. Și deși nu s-a ajuns atunci la ceremonia încoronării, care a avut loc cu un sfert de secol mai târziu, poziția lui Bolesław pe arena internațională a crescut enorm.

Lancea Sf. Mauritiu, oferită lui Bolesław cel Viteaz de către împăratul Otto al III-lea

Congresul de Gniezno a avut pentru Polonia și alte urmări de mare importanță. S-a hotărât să se înființeze arhiepiscopia de la Gniezno și alte trei noi episcopii: la Cracovia, pentru Polonia Mică, la Kołobrzeg pentru Pomerania de Vest și la Wrocław pentru Silezia. Bolesław a primit din partea împăratului dreptul de a-și numi prelații. În felul acesta a apărut o provincie bisericească poloneză, cuprinzând toate ținuturile dobândite de Piaști și rămânând dependentă doar de papalitate. Demnitatea primului arhiepiscop a dobândit-o fratele Sf. Adalbert, Gaudențiu.

Războaiele polono-germane (1002-1018). Legăturile de prietenie polono-germane au fost întrerupte în urma morții neașteptate a lui Otto al III-lea. Folosindu-se de slăbirea imperiului zgâlțâit de lupte intestinale, Bolesław a ocupat mărcile germane înființate cândva pe teritoriul slav: Łużyce, Milsko și Miśnia. El a

luat în posesie de asemenea Cehia, Moravia și Slovacia, dorind probabil să transpună în viață ideea de unire a slavilor.

Creșterea puterii statului polonez a început să-l neliniștească pe noul suveran al Germaniei, Henric al II-lea, care nu a intenționat să continue politica predecesorului său și a declarat război lui Bolesław atunci când acesta a refuzat să-i aducă omagiu în Cehia. Prima incursiune germană a ajuns până aproape de Poznań. Luptele ulterioare s-au desfășurat îndeosebi în Silezia, unde linia naturală de apărare o constituia Oderul. Polonezii, văzând că nu fac față adversarilor în câmp deschis, au dus un război de învăliuire. A intrat în legendă apărarea eroică a localității Niemcza, în 1017, când, chiar dacă germanii au folosit procedee de asediu, nu au reușit să cucerească localitatea respectivă: „Niciodată nu am auzit despre asediați care să lupte pentru apărarea lor cu asemenea îndârjire și devotament”, observa cronicarul Thietmar, ostil Poloniei.

Până la urmă, în anul 1018 s-a încheiat pacea de la Budišin. Deși pierduse anterior Cehia, Moravia și Slovacia, Bolesław a repercutat un mare succes, căci și-a păstrat Łużyce și Miłsko, a continuat să fie independent față de împărat și s-a dovedit un adversar periculos pentru puternica Germanie.

Expediția de la Kiev (1018). Bolesław cel viteaz, dorind ca, în timpul conflictului cu imperiul, să-și asigure granița din răsărit, și-a căsătorit fiica cu prințul de Kiev, Sviatopolk Dar, după doi ani, cneazul a fost alungat și noul suveran al Rusiei, Iaroslav cel Înțelept, a încheiat o alianță cu împăratul împotriva Poloniei.

După încheierea războiului cu Germania, Bolesław a organizat o campanie militară în Rusia și a ocupat în scurt timp Kievul. Legenda spune că, intrând în cetate, a izbit cu sabia în așa-numita Poartă de Aur. Din acel moment sabia aceea, numită Știrbă (Szczerbiec), a devenit unul dintre însemnele de încoronare a monarhilor polonezi. Revenind la tron Sviatopolk, la scurt timp a început să se bucure de victorie. Bolesław a fost obligat să se retragă, iar Iaroslav cel Înțelept, unul dintre cei mai vestiți cneji ruși, a redobândit puterea. Pe drumul de întoarcere, Bolesław a ocupat cetățile Czerwienskie și le-a anexat Poloniei.

Statul lui Bolesław cel Viteaz. Bolesław a fost un remarcabil organizator de stat. El a guvernat prin intermediul supușilor săi, dintre care alegea „pe cine dorea să trimită fie la vreun castel sau oraș, fie în altă parte”. Avea o Curte splendidă și bogată, comparabilă cu cele mai cunoscute curți europene: în vremea lui, orice cavaler și orice doamnă de curte, în loc de rochii din in sau lână, purtau veșminte din țesături scumpe și chiar piele foarte fină, (...), femeile umblau împovărate de diademe, coliere și lanțuri de aur (...), încât, dacă nu le sprijineau alții, nu s-ar fi putut ridica din cauza greutateii bijuteriilor”, scria, cu siguranță, nu fără exagerare, cronicarul Gall. Principele era cunoscut prin spiritul său de dreptate față de oamenii simpli, iar pedepsele aspre erau atenuate deseori în urma intervențiilor soției sale Emnilda, femeie remarcabilă prin „virtute și bunătate”.

Încoronarea (1025). La vestea morții împăratului Henric al II-lea, ostil Poloniei, Bolesław cel Viteaz a hotărât să se încoroneze, act de o importanță uriașă atât din punct de vedere statal, cât și religios. În timpul ceremoniei de încoronare, arhiepiscopul a înmănat suveranului însemnele regale și l-a uns cu mir, numindu-l unsul lui Dumnezeu. Coroana l-a ridicat pe suveran deasupra celorlalți membri ai dinastiei, simbolizând unitatea și integritatea regatului, iar, în exterior, fiind o dovadă a suveranității, adică a independenței depline a Poloniei față de celelalte state. La scurt timp, Bolesław a murit, iar Gall Anonimul i-a consacrat strofe triste, din care transpare durerea sa:

Oameni, indiferent de sex și vârstă, din toate stările, grăbiți-vă:
Să vedeți îndurerați astăzi înmormântarea regelui Bolesław
Să vă jeliți cu mine la moartea marelui bărbat! (...)

Întreg ținutul părăsit, văduva regelui său,
Ca o casă părăsită, fără de stăpân, în care urlă vântul,
Se prăbușește, acoperită de doliu, fără alinare.

Toți, laolaltă cu mine, cinstiți înmormântarea acestui virtuos bărbat:
Bogat, sărac, preot sau cavaler, și voi, oameni simpli,
Fie că sunteți din ținuturi slave sau latine.

Organizarea statului primilor Piaști. Structura statului primilor Piaști a fost influențată atât de tradiția autohtonă, cât și de realizările din domeniul civilizației și al politicii Europei de Vest.

Statul, considerat, la vremea aceea, proprietate a dinastiei conducătoare, reprezenta o monarhie patrimonială, de la cuvântul latin *patrimonium* – bunuri ale neamului, moștenire. Întreaga putere aparținea așadar principelui sau regelui, iar acesta guverna cu ajutorul sfetnicilor pe care, la început, îi alegea liber, dintre membrii obștei sale; cu timpul ei au început să alcătuiască un grup distinct de demnitari. Reprezentanții acestui grup ocupau principalele funcții în stat și la curte. Cel mai important demnitar laic era palatinul, numit, în polonă, voievod, care, în absența monarhului, comanda armata și, în numele lui, exercita funcții judecătorești. Stolnicul și paharnicul se îngrijeau de băuturi și de hrana suveranului, iar grăjdarii răspundeau de grajdurile acestuia. Toți acești demnitari depindeau nemijlocit de suveran și erau întreținuți din veniturile vistieriei princiare desemnate în acest scop. Ei alcătuiau Consiliul regal și participau la adunări, vânătorile de animale mari, la petreceri și festivități ale membrilor dinastiei. Colindau prin stat împreună cu principele, care nu avea încă o reședință stabilă, oprindu-se pe rând în cele mai mari cetăți – Gniezno, Poznań, Cracovia, Wrocław, Płock.

Libris
Respect pentru oamenii și cărți

Aceste cetăți administrate de nobili, comiși, reprezentau centre ale administrației teritoriale. Acolo se adunau, chemați la arme, în caz de nevoie, toți bărbații liberi. Tot acolo principele exercita judecarea supușilor. În sfârșit, acolo era depus tributul în natură: cereale, animale, pește, și erau depozitate produsele alimentare pentru suveran și curtea acestuia. Aceste cetăți, construite în general în locuri greu accesibile, îndeplineau și funcții de apărare. Împrejmuite de ziduri și de un șanț adânc, ofereau adăpost locuitorilor din zonă. În jurul lor, cu timpul au apărut mici așezări unde se stabileau șefii drujinelor și meșteșugarii liberi, se construiau biserici și se organizau târguri sau iarmaroace.

În apropierea cetăților, suveranul înființa sate în care locuia populație dependentă, obligată să presteze servicii permanente. Denumirile acestor localități, păstrate până astăzi, arată felul obligațiilor proprii fiecărui sat. Astfel, la Grotniki, se produceau vârfuri pentru săgeți; la Szczytniki – scuturi; la Kołodzeje – roți, la Szewce – cizme; la Złotniki – bijuterii etc. Locuitorii acestor așezări aveau grijă de turmele principelui, ajutau în timpul vânătorilor regale, desfășurau la curte diferite activități gospodărești, cum ar fi gătitul, spălatul etc.

Majoritatea populației era alcătuită, în perioada aceea, din săteni liberi, numiți *dziedzice*. Ei locuiau în sate alcătuite din câteva familii. Așezările vecine erau organizate mai apoi în comunități (*opola*), fiind cele mai mici formațiuni administrative ale statului și contribuind la vistieria principelui cu diferite produse, de exemplu, o vacă anual. Dintre obligațiile comunității făceau parte, de asemenea, repararea și conservarea fortificațiilor cetății din apropiere, asigurarea cu cai, care și hrană a suveranului și demnitarilor ce-l însoțeau pe timpul călătoriilor.

Atât sătenii liberi, cât și cei șerbi se întrețineau din agricultură. Pământul era cultivat cu grâu, orz, mei, ovăz, secară, în funcție de calitatea solului. Grădinile erau plantate cu pomi fructiferi, iar pe crestele însorite ale dealurilor se cultiva chiar viță de vie, întrucât clima era mai caldă și mai umedă decât astăzi. Creșteau, de asemenea, animale: cai, oi, porci și capre.

Gniezno – reconstrucție pe baza lucrărilor arheologice, secolele X-XII

